

شباهت‌های حضرت معصومه(س)

با حضرت زهرا(س)

فتاح فرشتی
حجت الاسلام والمسلمین حسین ابراهیمی

در اسلام عزیز ما درکنار مردان بزرگ و الگو، بانوان گران قدر و تحسین برانگیزوصاحب فضایل ومنافع نیزدیده می شوند. حضرت فاطمه معصومه (س) در این میان، ویژگی های منحصربه فردی داشتند، ویژگی هایی که بعد از حضرت فاطمه زهرا(س) در هیچ بانویی وجود نداشته است، از فضایل اخلاقی و مقام های معنوی تا مقام های علمی و شئون اخرتی، چیزی که کتاب های مختلفی برای درک بخشی از آن نوشته شده است.

یکی از مقام ها و فضایل حضرت فاطمه معصومه (س)، شأن علمی ایشان است، همان عاملی که امام معصوم را بر آن داشت جمله‌ای را که پیامبر خدا(ص) برای حضرت زهرا(ص)گفته بودند، در مورد حضرت فاطمه معصومه(ص) تکرار کند.

در زمان حیات مبارک امام موسی بن جعفر(ع)، پدر گرامی حضرت معصومه(ص)، جمعی از علاقه مندان و یاران حضرت که در بیرون از مدینه زندگی می کردند، برای زیارت و عرض ادب و طرح سؤالات خود به مدینه آمدند و به خانه حضرت مشرف شدند. در راه که حضرت معصومه(ص) پشت در آمدند و به آن شیعیان گفتند که پدر در خانه نیست. آن شیعیان عرض کردند: «ما از بیرون مدینه برای زیارت امام(ع) و طرح سؤال خدمتان رسیده ایم». اینجا بود که حضرت معصومه(ص)گفتند: «من سؤالات را ببینم» و بعد هم فرمودند: «فردا بیایید و جواب سؤالات را بگیرید». آن ها یک شب در مدینه سر کردند و فردا آمدند در خانه امام درحالی که هنوز امام به خانه برنگشته بودند، اما پاسخ سؤالات را از حضرت معصومه(ص) دریافت کردند. آن ها جواب سؤالات را گرفتند و در راه رفتن به سمت خانه هایشان، امام موسی کاظم(ع) را زیارت کردند و از دیدار حضرت خوشحال شدند. آن وقت ماجرا را برای امام یازگو کردند. امام سؤالات را به همراه پاسخ آن ها گرفتند، مطالعه کردند و دیدند که حضرت معصومه(ص) بسیار زیبا و دقیق، جواب سؤالات را داده اند. آن وقت چشمان امام پر از اشک شد و سه بار پشت سر هم تکرار کردند: «فداها ابوها! فداها ابوها! فداها ابوها!» همان جمله ای که حضرت پیامبر(ص) درباره حضرت فاطمه(ص) فرموده بودند.

این یکی از شباهت های فاطمه معصومه(ص) با حضرت زهرا(س) است. شباهت دیگر، مقام شفاعت بی بی است که بعد از حضرت زهرا(ص) هیچ زن دیگری در این مقام، نزدیک تر به ایشان نیست. امام صادقی(ع) می فرمایند: «أَلَا إِنَّ قَمَّ الْكُوفَةِ الصَّغِيرَةَ أَلَانَ لِلْجَنَّةِ ثَمَانِيَةَ أَنْوَاعٍ لَّأَنَّهُ مَثَالِي قَمِّ ثَقْبَضٍ فِيهَا أَمْرَأَةٌ مِنْ وَلَدِي اسْمُهَا فَاطِمَةُ بِنْتُ مُوسَى وَدَخَلَ يَشْفَاعُهَا شِيعَتِي الْجَنَّةَ بِأَجْمَعِهِمْ، قَمِ كُوفَةِ كُوجِك مَاسْت. برای بهشت هشت در است که سه در آن به سوی قم است. زنی در قم وفات می کند که از اولاد من و نامش فاطمه است. در روز قیامت با شفاعت او، تمام شیعیان من وارد بهشت می شوند». (جامع الاحادیث الشیعه، ج ۱۲، ص ۶۱۷، بحارالانوار، ج ۵۷، ص ۲۲۸). یکی دیگر از شواهد عظمت حضرت معصومه(ص) و شباهت ایشان با بانوی دو عالم، زیارت نامه ای است که امام رضا(ع) در شأن ایشان بیان کرده اند. بعد از حضرت فاطمه زهرا(ص)، تنها زیارتی که از امام معصوم برای یک زن نقل شده است، زیارت حضرت معصومه(ص) است و هیچ یک از بانوان خاندان عصمت و طهارت، زیارت مخصوص از امام ندارند.

فضیلت و شباهت دیگر فاطمه معصومه(ص) با حضرت زهرا(ص) در عین اشراف به معارف اهل بیت(ع)، محدثه بودن ایشان است. از ویژگی های کریمه اهل بیت(ص) این بود که جزو روایت کنندگان حدیث بودند. چندین حدیث است که در سند آن ها، نام حضرت فاطمه معصومه(ص) ذکر شده است. علامه امینی در کتاب شریف «الغدیر» به بعضی از آن ها استناد می کند، مانند آنکه نقل شده است: «عن فاطمة بنت علی بن موسی الرضا حدثتني... «من كنت مولاة فعلی مولاة.» (علامه امینی، الغدير، ج یک، ص ۱۹۶). از خداوند بزرگ می خواهیم دختران ما را پیرو این بانوی بزرگ اسلام قرار بدهد و شفاعت ایشان را شامل حال همه ما کند. ان شاء الله!...

به سوی آفتاب

مروری کوتاه بر سفر طولانی حضرت معصومه(س) از مدینه به قم

نیلوفر نویدی!
نامش فاطمه کبری (ص) بود. پدر سه فاطمه داشت و او بزرگ ترین آن ها بود. هارون الرشید در سال ۱۷۹هجری قمری، پدر بانو را زندانی کرد و او تنها شش سال از عمرش را درکنار پدر گذراند. پس از زندانی شدن امام موسی کاظم(ع)، برادر سی و یک ساله فاطمه کبری (ص)، امام رضا(ع)، سرپرست و حامی اش شد و او به مدت ۲۱سال تحت سرپرستی برادر بود. حضرت معصومه(ص) تنها بانویی است که دختر، خواهر و عمه یک امام معصوم است. در مورد مقام والا و شخصیت بی نظیر ایشان نیز می توان به این نکته اشاره کرد که پنج امام معصوم درباره شخصیت حضرت سخن گفته اند. پاکدامنی و فطرت پاک و بی گناه این خواهر آسمانی باعث شد امام رضا(ع) لقب «معصومه» را به ایشان بدهند، معصومه ای که همتا نداشت.
نامه برادر: در روایتی آمده است: مدتی از رسیدن امام رضا(ع) به مرو نگذشته بود که حضرت دست به قلم بردند و برای خواهرشان نامه ای نوشتند. ایشان در متن آن نامه از حضرت معصومه(ص) خواسته بودند به زودی بار سفر ببندد و به نزدشان در ایران بیاید. امام پس از نوشتن نامه، آن را به بیکی تحویل دادند و از او خواستند که در منزلگاه های کمتری توقف کند و نامه را سریع تر به دست خواهرشان برساند. درنهایت نیز نشانی منزل پدرشان در مدینه را به پیک دادند تا او سراغ نشانی را از اهالی آنجا بگیرد. حضرت معصومه(ص) وقتی نامه را خواندند، بار سفر بستند و عازم خراسان شدند.

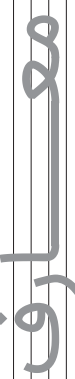
دلیل سفر: سفر حضرت معصومه(ص) به ایران، دلایل بی شماری دارد. برخی مورخان دلیل این سفر را دوری و دل تنگی حضرت می دانند اما بدون تردید همه معتقدند که سفر حضرت معصومه(ص) به ایران، صرفا از روی عواطف و احساسات نبوده و دلیل و منطق محکمی برای آن وجود داشته است. برای اثبات این نکته نیز می توان به سراغ مسیری رفت که حضرت معصومه(ص) برای رسیدن به خراسان انتخاب کرده اند. ایشان هم مثل امام رضا(ع) دو مسیر برای انتخاب داشتند، با این تفاوت که اختیار انتخاب برعهده خودشان بوده است. گذر از کوفه و بغداد به جای عبور از بصره و رساندن پیغام برادر به شهرهایی که از آن ها گذر نکرده بود، یعنی اینکه این سفر یک سفر عادی نیست، او آمده است تا راه برادر را کامل کند و پیغامش را به گوش همگان برساند.

انتخاب مسیر: مسیر رسیدن به مرو تا منزلگاه معدن نقره، برای خواهر و برادر یکی بوده است. هر دو کاروان تا معدن نقره، هم مسیر بودند اما بعد از رسیدن به این مکان، امام رضا(ع) به سوی نیاج رفتند و حضرت معصومه(ص) راه قادسیه را پیش گرفتند تا به کوفه برسند. بعضی مورخان گفته اند که چون حضرت راه کوفه و بغداد را انتخاب کردند، حتما سری هم به کاظمین زده اند و به زیارت مرقد پدرشان نیز رفته اند. برای رسیدن به مرو از مسیر بغداد، شهر مهم تعیین کنند ه مسیر ایشان، رین بوده است. کاروان حضرت پس از رسیدن به ری و برای رسیدن به مرو باید بین دو مسیر شمالی، یعنی راه امل و مسیر مرکزی، یعنی گذر از سمنان، یک راه را انتخاب می کردند. منتها کاروان حضرت در ساوه هدف هجوم حمله دشمن قرار می گیرد و سرانجام شهر قم، مقصد نهایی سفر بانو می شود.

شهریار
شاهیارNEWS.JR
۳۰ شهریور ۱۳۹۵
شماره ۲۲۲۳

۱۴

این همه شأن و جایگاه و مقام های والایی که برای حضرت معصومه(ص) قائل هستیم، از کجای ریشه می گیرد؟ آیا صرفا به دلیل رابطه با امام است یا دلایش را باید در جای دیگری جست وجو کرد؟

اگرچه اطلاعات چندانی از زندگی حضرت فاطمه معصومه(ص) در اختیار ما نیست، متن زیارت نامه ایشان و برخی روایات، مقام و عظمت ای بانوی با کرامت را مشخص می کند. اولین ویژگی این بانوی بزرگوار آن است که چهار امام معصوم(ع)، ما را به زیارت ایشان سفارش کرده اند، امری که درباره دیگر امام زادگان بی سابقه است و در میان آن ها ما صرفا به زیارت حضرت ابوالفضل(ع)، حضرت عبدالعظیم(ع) و حضرت علی اکبر(ع) سفارش شده ایم، چنان که امام صادق(ع) قبل از ولادت فرزندان، حضرت موسی بن جعفر(ع)، فرمودند: «دختری از ما در قم به خاک سپرده می شود که هر که او را زیارت کند، بهشت بروی واجب خواهد شد». یکی از مستنداتی که اوج عظمت ومقام حضرت فاطمه معصومه(ص) را بیان می کند، زیارت نامه ای است که امام رضا(ع) برای ایشان انشا کرده اند و در فراری از آن آمده است: «یا فاطمه اشفعی لی فی الجنة فان لك عندا... ثأناً من الشان ای فاطمه! مرادر مورد ورود به بهشت شفاعت کن، زیرا در پیشگاه خداوند دارای مقامات و درجات بسیار ارجمندی هستی».

حضرت معصومه(ص) را به «بانوی کرامت»، می شناسیم. حال پرسش این است که راوی و ناقل این کرامات چه کسانی هستند و چطور به ما منتقل شده اند؟

عجیب آنکه بیش از چهل سال قبل از ولادت حضرت معصومه(ص) و بیش از هفتاد سال قبل از وفاتشان، امام صادق(ع) به زیارت آن بانوی کریمه سفارش کرده اند. چرا امام صادق(ع) درمیان این همه امام زاده که نزدیک به چهل فرزند متعلق به موسی بن جعفر(ع) بوده اند، فاطمه معصومه(ص) را متمایز می کنند؟ پس از ایشان نیز حضرت موسی بن جعفر(ع) و امام رضا(ع) و جوادالائمه(ع) درباره آن بانو سخن گفته و تعابیر جالبی را به کار برده اند. مزار مطهر ایشان از سلامت و قبری است که مراجع و علما، زائر همیشگی آن بوده اند.

از ویژگی های مهم حضرت معصومه(ص)، کراماتی است که نه از زبان افراد عادی بلکه از زبان علما و مراجع نقل شده است. آن بانوی ارجمند نه تنها خود عالمه بودند، بلکه علما هم برای رفع مسائل علمی به محضر ایشان می رفتند، برای مثال ابی...! مرعشی نجفی همیشه قبل از نماز صبح در حرم کریمه اهل بیت(ع) حضور داشت و می گفت: «من خیلی از مشکلات را به حضرت(ص) عرضه می کردم و حل می شد... یا آیت...!، فاضل می گوید: «می خواستم کتابی درباره اجتماعی و حتی سیاسی داشته باشم، چنان که کریمه اهل بیت(ع) در عین عفاف و حجاب و به تبعیت از ولی و امام زمان خود، از مدینه خارج شدند و به سمت ایران مهاجرت کردند و همین هجرت، منشأ اتفاقاتی بی بدیل در تاریخ شد. با نگاهی به سیره آن حضرت می توان دریافت اگر به قم مهاجرت کرد و در قریه کهک اقامت کرد... آن حکیم فرزانه هرگاه مطالب علمی بر او مشکل می شد، به زیارت حضرت فاطمه معصومه(ص) می آمد و با توسل به آن بزرگوار، مشکلات علمی بر ایشان حل می شد و از آن منبع فیض الهی مشمول عنایت قرار گرفت».

بررسی جلوه هایی از حیات بابرکت حضرت معصومه(ص) در گفت وگو با دکتر رفیعی

الگوی دختر اجتماعی

آمنه مستقیمی
آغاز دهه موسوم به کرامت هم زمان با سالروز ولادت باسعادت حضرت فاطمه معصومه(ص)، که بارگاه مطهرشان برای ما ایرانیان به اندازه آستان مقدس برادر رئوفشان ملجأ و پناه است، فرصتی دوباره است برای مرور فرازهایی از آن حیات بابرکت و فهم اینکه چگونه دختری از بیت امامت، می تواند به مقام شفاعت برسد و زیارتی هم شأن امام معصوم بیاید؛ موضوعی که در گفت وگو با حجت الاسلام والمسلمین دکتر ناصر رفیعی، کارشناس مذهبی و عضو هیئت علمی جامعه المصطفی العالمیه، بررسی کرده ایم.

ما امام زادگان بسیاری داریم که هیچ یک مقام و رفعتی مثل حضرت معصومه(ص) ندارند. سر این مقامات چیست؟ آیا صرفا به دلیل انتساب به بیت امام معصوم(ع) است یا دلیل دیگری دارد؟

مهم ترین دلیل این جایگاه، به مقام عبودیت و بندگی آن بانوی کریمه بازمی گردد. علاوه بر این، حضرت معصومه(ص) محدثه یعنی راوی حدیث بودند و در برخی کتاب های روایی، احادیثی از حضرت نقل شده است که مقام علمی آن بانوی عظیم الشان را نشان می دهد. حضرت معصومه(ص) از لحاظ علمی و حدیثی همچون مادر بزرگوارشان، حضرت زهرا(ص) مرضیه(ص)، عالمه و محدثه بودند و همان طور که ایشان با استدلال های متین و استوار، حقانیت ولایت حضرت علی(ع) را تبیین کردند، فاطمه معصومه(ص) نیز پرچم تبیین درباره امامت و ولایت امام علی(ع) را برافراشتند و بیشتر روایات و مجموعه احادیث نقل شده از ایشان، درباره ولایت و امامت است. احادیث «مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ شَهِيداً»، «علی و شیعه هم الفائزون یوم القیامه» و «مَنْ كُنْتُ مَوْلَاةً فَهَذَا عَلِيٌّ مَوْلَاةٌ...» از حضرت معصومه(ص) روایت شده است که تصادفی نیست و ولایت پذیری آن بانو را فریاد می زند.

درباره عفاف و حجاب کریمه اهل بیت(ع) چه نقل هایی وجود دارد و رفتار آن بانو چه الگویی پیش چشم ما ترسیم می کند؟

از ویژگی هایی که در عظمت مقام حضرت فاطمه معصومه(ص) مؤثر بوده است، رعایت عفاف و حجاب در سیره ایشان است؛ چنان که بنا بر تصریحات تاریخی، آن بانو هفده روز در قم ساکن بودند و چون بستگانی در قم نداشتند، موسی بن خزر ج خانه خود را در اختیار ایشان قرار داده بود اما هیچ شخصی ننوشته که چهره ایشان دیده شده است، این یعنی آن بانو به قدری در رعایت عفاف و حجاب، عامل و اهل احتیاط بودند که شخصی، چهره نورانی شان را ندیده است.

حضرت معصومه(ص) با همین عفاف و رعایت ها به مقاماتی همچون شفاعت دست یافتند، درحالی که این مقام مختص انبیا و اولیاست و در روایت آمده است «همه شیعیان به شفاعت حضرت معصومه(ص) وارد بهشت می شوند». مقام شفاعت آن حضرت، کم نظیر است و تنه به شفاعت امام معصوم(ع) می زند. ایشان با این سیره نشان دادند که عظمت یک زن به عفاف و حجاب او و اثرگذاری ای است که می تواند در فضای عبودی، اجتماعی و حتی سیاسی داشته باشد؛ چنان که کریمه اهل بیت(ع) در عین عفاف و حجاب و به تبعیت از ولی و امام زمان خود، از مدینه خارج شدند و به سمت ایران مهاجرت کردند و همین هجرت، منشأ اتفاقاتی بی بدیل در تاریخ شد. با نگاهی به سیره آن حضرت می توان دریافت اگر اسلام بر حجاب و عفاف زن تأکید می کند، برای آن است که عظمت او حفظ شود و بازپچه قرار نگیرد.

سالروز ولادت حضرت معصومه(ص) سال هاست به اسم روز دختر در تقویم نام گذاری شده است. به این مناسبت، بگویید نگاه اسلام به نقش و شأن دختران چیست.

اسلام اهمیت ویژه ای برای دختران قائل است و در روایات، داشتن فرزند دختر از عوامل سعادت و خوشبختی پدر معرفی شده است. در سیره پیامبر(ص) و اهل بیت(ع) نیز بارها بر احترام به مقام دختر، محبت و مهرورزی در حق او و برکات داشتنش تأکید شده است. لذا می بینیم در جامعه ای که داشتن فرزند دختر ننگ بود و عرب جاهلی، فرزندان دختر خود را زنده در گور می کرد، پیامبر(ص) دست دخترشان را بوسیدند و خدا این طور مقدر کرد که هیچ پسری برای پیامبر(ص) باقی نماند و نسل پیامبر(ص) از طریق دخترشان که قرآن از ایشان به کوتر اخیر کثیرا یاد می کند، ادامه بیابد و یازده امام از نسل دختر پیامبر(ص)، سکان هدایت عالم را در دست بگیرند و ذریه ایشان که با نام سادات شناخته می شوند، در سراسر عالم گسترده شوند.

آن ها که می خواهند تصویری وارونه از نگاه اسلام به دختر نشان دهند، خوب است به قرآن مراجعه کنند تا ببینند خداوند هم سوره نسا را برای زنان نازل کرده است و هم در آیات حتی درباره دختران مشرکان، ترحم و دلسوزی می کند.

سیره کلامی و رفتاری ائمه(ع) نیز از محبت واحترام به دختران حکایت دارد. تعبیر «فداها ابوها» که حضرت موسی بن جعفر(ع) خطاب به فاطمه معصومه(ص) به کار برده اند، اوج ابراز محبت واحترام پدر به دختر در اسلام را نشان می دهد، علاوه بر این، از امام صادق(ع) نقل شده است: «دختر، حسنه و پسر، نعمت است و خداوند روز قیامت از نعمت هایی که داده است، سؤال می کند ولی از حسنه سؤال نمی کند». این هم جلوه ای دیگر از توجه خاص اسلام به فرزند دختر است که نفس دخترداری را عبادت و عمل صالح می داند. این ما هستیم که با رفتار صحیح و تربیت دختران عفیف و اثرگذار، می توانیم بر این حسنه اضافه کنیم.

آیا می توان از سیره حضرت معصومه(ص) برای حضور اجتماعی دختران، الگو گرفت و آن را نهادینه کرد؟

حضرت معصومه(ص) مظهر یک دختر اجتماعی در معنای دینی و اسلامی هستند. هجرت ایشان از مدینه به قم، با هدف همراهی امام زمانشان، این حضور و اثرگذاری اجتماعی را نشان می دهد. نکته مهم آن است که آن بانو در نهایت عفاف و حجاب، نقش اجتماعی آفریدند و تاریخ سازی کردند؛ چنان که مضجع شریفشان در قم، هادی و مرکز ثقل اتفاقات بزرگ تاریخ شده است. این حضور مؤثر اجتماعی برای دختران و بانوان ما الگویی راهگشا و کاربردی است.